

علم، صفت و اخلاق دارِ ہفتہ وار مجموعہ

اجتماعیات

تورجیکلک نہ در ؟

۳

تورجیکلک جریانک ماہیتی آکلاق ایچون ، کنبجک بخراتی تدقیق ایتک لازمدر .

کنبجک بخراتی بر مجموعہ در . بر مجموعہ بی (دین بخراتی) ، (اخلاق بخراتی) ، (اسان بخراتی) ، (صفت بخراتی) الخ کی خصوصی بخرانلہ تقریق ایدہ بیایز .

کنبجک آراشدہ دین بخرانک دو غمہ سبب ، بر طرفدن مکتبلرہ دین تریسہ و برہ نلرک حقیقی اسلامی پیلہ مہلری ، دیگر جہتندہ مثبت علملری او قوتان معلملرک علملرک کنبہ واقف اولہ مہلری یعنی فیلسوف بولونمہ ملریدر . کنبجک بو ایکی تأثیر آلتندہ دوشونکہ باشلانجہ ضروری اولہرق ، بر طرفدن دینلہ عقل آراشدہ ، دیگر جہتدن دینلہ عرف آراشدہ اشلافسزلق اولدیفقہ قانع اولور .

چوجوق مکتبہ کنبہ مدن موازہلی بر روحہ مالکدر ؟ مکتبہ خارچندہ بویوین تحصیلسز کنبجکلدہ دائم موازہلی قایلرلر . حال بوکہ روحنی یو کہ لٹک ، دکاشنی نملادیرمق ایچون مکتبہ دوام ایدن کنبجکلر ، تحصیلہ اولان عشقلری نسبتندہ موازہلری غائب ایتک محکومدرلر . چونکہ اورادہ بعضی دین معلملردن ہم عقلہ ، ہمہدہ عرفہ مخالف سوزلر ایشیتہ جکلر ، بعضی علمہ معلملرکدینہ ہم عرفہ ، ہمہدہ دینہ اویمان فکرلر اوکرہ نہ جکلردر . حال بوکہ بری یاندہدہ ، عالمہ و جمعیت محیطلری اونلرہ ، روحک لکہ دین حسلیتہ قدر نافذ اولان جانی عرفلری نفخ ایتکدہدر . دین ، عقل ، عرف : روحہ حاکم اولان بو اوج قوت ، کنبجکلر قفاسندہ بری بریلہ امتزاج ایدہ منر بر حالہ کلانجہ ، کنبجک بخراتی غایت

طربی اولہرق دوغار . کنبجکلرک دین بخرانہ اوغرامہلری ، اونلرک خیفکلرکینہ ، لایالیکلرکینہ عطف ایتک دوغرو دکادر . بالمکس ، خفیف و لایالی اولمان کنبجکلرک بالخاصہ بو بخرانہ اوغرامشسلردر . خفیفلر و لایالیلر ، بو اوج قوت آراشدہ تاقض اولوب اولمادیقی بیلہ حس ایتزلر ، حتی حس ایتہلرہ اوجہ بردن اوموز سلکیمکدن چکیزلر . دین بخرانی کچیرہ نلر دینک اعتقادلری جف القلم انکار ایدہ نلر دکل ، بالمکس ، روحہدکی چاریشمہلرہ ، غما اوزلردن ہیچ صورتہ وازیکہمہ یئلردر . منکرلر ، بر اثنی حیوانلرہدہ موجود اولان خودکاملہ ، سقد بر روح موازنہ سنہ مالک بولولورلر . موازنہ سزلری یعنی بخرانلیر ایتانق احتیاجنی دویدقتری حالہ ، حسلیتک ایزرد عقللرینک عیالیلہ ایمان بخراتی ایچندہ قائلنلردر . ایتانق یاخود ایتانق امانک النہ اولمان برشیدر . چونکہ انسانک ایتانہ جفی بر حکم یابر (قیمت حکمی) یاخود بر (شأنیت حکمی) در . قیمت حکملرہدہ حاکم (عرف) ، شأنیت حکملرہدہ ایسہ حاکم (عقل) در . بناء عالمہ نہ عرفہ مخالف بر قیمت حکمنہ ، نہدہ عقلہ مبای بر شأنیت حکمنہ ایتانق ممکن دکادر .

دیگر طرفندن بر جوق غنہلر ، کندیلری دینک آربلاز برر عنصری ، ورشدہ کوسر مشاورد . حال بوکہ یالکز دینی حادثہلر دکل ، بوتون اجتماعی حادثہلر سابق بطلردن لاحق بطلرہ (غنہ) صورشدہ انتقال ایدہ . (وراثت) عضوی حادثہلرک ناصل بر انتقال عاملی ایسہ ، غنہدہ اجتماعی حادثہلرک عمومی بر انتقال مقایزہ سیدر . یالکز اعتقاد و عبادت طرزلری دکل ، دینلہ ہیچ بر علاقہ منی اولمان بدیلی ، اقتصادی ، لسانی ، فنی مؤسسہلرہدہ غنہ طریقیلہ انتقال ایدر . جمیتک متعاقب بطلری آراشدہ کی (تبادلہ continuity) بی حصولہ کیرن غنہدہ در . حتی ، اجتماعی حادثہلری تعریف ایچون (غنہ طریقیلہ انتقال ایدن روحی حادثہلردر) دینک غایت

دوغرو اولور . چونکه عنعنوی اولمایان هیچ بر اجتماعی حادثه اولمادیبی کی ، اجتماعی ماهیتده بولونمایان هیچ برعننوی حادثه یوقدر . دیمک که بوتعریف معرفتک هم اقرادیی جامع ، همه اغیاربی مانعدر .

ایشته ، عنعنک مدلولی بو قدر شمولو اولدیبی حالد ، یوقاریده دیدیکمز وجهله ، بر جوق عنعنلر ، غلط اولورق دینک لایتنیر اساسلردن عد اولونولر . بونک سبی ایشه ، دین کی عنعنلرکده هم اجداددن قاله ، همه محترم اولمسیدر . بر جوق عنعنلرک اساساً دینی برماهیی حائز اولمادقلری حالد ، دینک اساسلردن عدایدیلسی ، بر طرفدن دینله عرفک ، دیگر طرفدن دینله عقیق بری برینه مخالف کورویمه سی انتاج ایده بیلیری ؛ ایشته ، حقیقی اسلامی بیلمه یز بعضی معلملرک عقیقه یاخود عرفه مخالف عنعنلری دینه منسوب کوسترمهلری ، کنجبارک ذهنی شایستارانک بویوک عامل اولمشدر .

حال بوکه اسلام دینی عقیقه یاخود عرفه اویمایان حکملری قبول ائجه مینی کندیسنه اساس اتخاذ ایتمشدر . اسلام دینی ، شاییت حکملردن بحث ایدن علمنه (کلام) ، قیمت حکملردن بحث ایدن علمنه (فقه) ناملری ویرمشدر . کلامک اساسی اولورق شو قاعدینی کورورز : « بر اعتقاد مسئله سنده عقل ایله نقل تعارض ادرسه ، نقل ، عقله کوره تأویل اولونور . » دیمک که اسلامیت ، اعتقادلرده یعنی شاییت حکملرکده (عقل) ی حاکم عد ایدیور ؛ ظاهرده عقله اویاز کی کوروزن آیتلره حدیثلرک عقله موافق بر صورتده تأویلی ایستور . فقهده ایشه « امام ایوبوسف » استاد ایدن بواساسی قاعدینی کورویورز : « عرفدن متولد نصلرده اعتبار عرفده » . دیمک که اسلامیت ، عملی احکامده یعنی حسن وقبح حکملرکده (عرف) ی حاکم عد ایدیور . حسن وقبح حکملری بوگونکی اصطلاحه کوره (قیمت حکملری) دیمکدر . مثبت اجتماعیات علمنه کوروده ، قیمت حکملرکده حاکم عرفدر .

اسلامیتک بو حقیقته مثبت اجتماعیه لرشمه سی دینیز ایچون غایت اهمیتلی بر مظهریتدرکه صرفک بوساحده کی حاکمیتی مؤید اولق اوزره قرآن کریمده (عرفی امر ایدیکز) ، (معروفی امر و منکرکی نهی ایدیکز) صورتنده کی قطعی امرلرک موجودیتی کورورز .

اسلامیتک بو ایکی قاعدوسی بزه کوسرتیرورکه بودین یالکز بوگونکی عقل ایله عرفه موافق اولمقله قایلور . بلکه قیامت قدر وجوده کلجک هر تورلوا اجتماعی حیاتلرکدوغوره جفی مثبت علملر و اجتماعی صرفلره هم آهنگ قاله جغنیده تأمین ایتمشدر . هیچ بر دین ، اسلامیت قدر ، بوتوز زمانلره بوتون

ملتلره قابل تطبیق دکادر . چونکه ، شاییت حکملرکده زمانک عقلی ، قیمت حکملرکده ایسه ملتلرک عرفنی اساس اولورق قبول ایدن یالکز اسلامیتدر . قاتولیک دینی بویاکی قاعدینی قبول ایتدیکی ایچون بو عصرک مدنیتله ائتلاف ایدمه دی . بودا دینی ، بودیستلرک عصریشمه لرسته قطعی بر صورتده مانع اولمقدهدر . حالبوکه اسلامیتده ، یوقاریده ایضاح ایتدیکمز وجهله ، (ازمانک تغییرله احکامک تغیری) قابل اولدیشدن ، مسلمان ملتلرک عصریشمه سنه هیچ برمانع یوقدر .

— کچن سنه طنزیده نشر ایتدیکمز (اسلامیت و عصری مدنیت) عنوانی مقاله لرده (بومقاله لر فرانسجه اولورق La pensée turque مجموعه سنده ده انتشار ایتشدر .) بومسله نی مفصلاً تشریح ایتمشک . اوراده کوسرتدیکمز وجهله ، خریستانلق ، آئجق اسلامیتده کی اساسلری تقلید ایدهرک (پروستانلق) نامیلکی بر شکل آلدقن صورکا عصری مدنیتله ائتلاف ایدمه یلمشدر . یوندن دولاییدرکه اوروپا ملتلی ایچنده — خلق صنفیه منور صنفی برابر اولورق — عصری بر مات حیاتی یاشایانلر یالکز پروستان ملتلی یعنی خیبرلری اوله دن اسلاملاشمش اولان جمعیتلردر . چونکه یالکز بوجمیتلرکده ، منور خلق کی دیندار ، خلق ده منورلر کی حریتپوردر . حالبوکه ، قاتولیک ملتلرکده ، حریتپور اولان منورلر دیندارلقدن ، دیندار اولان خلق ایسه حریتپورلکدن نامایله همجوردر . اسلام طائفه ایسه منورلرک دیندار و دیندارلرک حریتپور اوله می غایت طبیعیدر . بونک ایچون یکانه شرط ، اسلامیتک دوغرو و دوشونمکچک باشلاقلری کون ، آرتق کنجلیک طائفه دین بجرانه امکان قالمایه جقدر . چونکه ، اسلام دینی نه یین الملک اولان (عقل) ایله نده ملی اولان (عرف) ایله هیچ بر وقت اختلاف حالی آله امار . اورویاده ، عصرلردن بری چالیشلدیبی حالد حل ایدیله ممش اولان (نزاع علم و دین) مسئله سی ، بزم دینیزه ایلمک کوندن بری حل ایدیلشدر . کوریلورکه کنجلیک بجرانه اوغرایان کنج روحلره تنظیمات متفکرلری کی دین مسئله سنه لاییدق قالمشلره بالعکس ، دینک عرف و عقل ایله موجود اولان رابطهلری آرایه رق ، دینک الک منور طبقه لر آراسنده بیله محفوظ طیفی تأمین چالیشمشلردر . فی الحقیقه ، دقت ایدیایره کورولورکه بزه دینی تدقیقارک باشلاقی کوندن بری وقبله اسلامیت قارشى لایید بروضعت آلان کنجیلر ، شیمدی اکثریتله اسلامیتک محب و احترامکاری اولمشلردر . بر ملتده منور طبقه نلک دیندارلره میل ائجه می غایت اهمیتلی بر حادثه در . چونکه بوحال ، ملنک بری برینه قارشى لایید ایکی طبقه یه آیریلمه سنه

اولدینی (تساند) ، اساساً فردلرینه ووردیکی وجدلردن عبواتدو . فردلر ، جمعیت حیاتی یاشادکن بر جوق فدا کارقلر اجرا ایتمکله مکلفدو . جمعیت کندیلرندن بوفدا کارقلری ایسته مسه ، روحلری دایما بر طاقم وظیفه لر دولایسیله اذالره معروض

براقسه رغماً ، فردلرک جمعیت حیاتی سومه لری ، اجتماعی جانندن دویدفقرلی یووچد سایه سندو . هاله محبتک ، مسلك تساندینک ، وطن عشقک منبی ، بو زمره لرک اجتماعی حیات طریقه له فردلرینه ووردکری وجدلردو . او حالده ، عرفی ، اجتماعی تساندی قویه ایدن قاعده لردو دپده تعریف ایده بیلیر . یالکزر ، بر قاعده نک ، تساندی قویه ایدوب ایتمه مسی ، جمعیتک وجداننده وجد دوغوروب دوغورما . مسیله تعیین ایدیه بیلیر .

عرف ، مشخص بر جمعیتک وجداننده کی وجدله تعیین اولوتجه ، عرفک مل اولدینی حقیقه ده میده جیفار . چونکه مشخص بر جمعیت دیمک ، برابر یاشایارق مشترک برسانه مالک اولان بر زمره دیمکدو . بو زمره نک اسی ایسه (ملت) ددو . دویقولرک و فکرلرک قتل واسطه سی لسان اولدینی ایچون ، بر جمعیتک عینی لسانه متکلم اوله می ضروریدو . ملت ایسه اساساً عینی لسانه قوتوشان بر زمره دیمکدو .

عرفک دینی ، اخلاقی ، بدیی شکلری اولدینی کی ، لسانی ، اقتصادی ، حقوقی نوعلری ده واردر . حتی ، مثبت علملر و صنایع قانریله ، عرف طرفندن قبول ایدیلدیکه ، یعنی جمعیتک وجدینی اخلاص ایدر بروضیتده بولوندجه ، جمعیتک حیاته کیرمزر . هر هره داخل اولان یعنی جمعیت وجد ویرن قاعده لرک مجموعه حرث دینیلیر . هر هره داخلنده بولونغان ، یالکزر اونک طرفندن قبول لایدیان یعنی جمعیتک وجدینی اخلاص ایتمه دیکی حالده اوکامه قول کوزون فکرلر و عملیه لده او جمعیتک حرثه اویغون بر (مدنیت) مظلومه سی تشکیل ایدر . بومدنیت اساساً بین المللی اولدینی حالده منبش مشددو . حال بوکه ، حرث ، جمعیتک روحنه وجد ویرن فکرلرک و عملیه لرک مجموعه اولدوغی ایچون ، اساساً ملیدر .

ایسته کوربیورز که عقل ایه عرفدن (بین المللیت) و (ملیت) ناملریله ایکی زمره دوغندی کی ، (مدنیت) و (حرث) ناملریله ایکی هر فاده حمله کلیر . اسلامیت ، شأنت حکملرینک عقله ، قیمت حکملرینک عرفه موافقتی شرط اوله قری قبول ایتدیک ایچون ، کرک بو ایکی زمره ایه ، کرک اونلرک خصوصی هر فانه لری اشلاف خالنده ددو .

اوحالده ، بعض متعصب لرک ، اسلام دینی ملینه یاخود غرب مدنیتیه اشلاف ایده من دیلری دوغرو دکلدو . اسلام بیلقی ،

مانع اوله جی کی بر طرفدن خلقک (علمه دوغرو) ، دیگر طرفدن منورلرک (خلق دوغرو) کیتمه لرینه انتساج ایدمه جکدو . بوکون ، مملکت مزده ، بویکی فیضی حرکتکده باشلامق اوزره اولدینی کوربیورز .

مع مافیة ، اسلام دینک عقل ایه عرفه استاد ایتدیکنک میدانه جقمه سی ، یالکزر ، دین بحرانته بر علاج تأمین اتمکله قالمادی . عینی زمانده ، بر طرفدن (بین المللیت) فکرینک دیگر جهندن (ملت) مفکوره سنک دینی بر قیمت اکتساب ایتمه سده سبب اولدی . چونکه ، مادام که ، (عقل) و بونی تمثیل ایدن (مثبت علملر) بین المللدر ، او حالده ، بز مشترک بر دینه مالک اولان اسلام جماعتندن باشقه ، برده مشترک بر عقله مالک بولونان بین الملل بر مدنیت زمره سته منسوبو . اسلامیتک ، د علم چینه بیه اولسه آراییکزر ! ، بویورمه سی ، بزه عقلک و علمک بین الملل اولدینی کوستردو . (حکمت مؤنک غائب اولش مالیدر ، اونی زرده بولورسه آمالیدر) نصیه ده حقیقتی کوستردو . دیندانشق بزی بر اسلام زمره سته ادخال ایتدیک کی ، علمدانشقده بزی بر مدنیت زمره سته انتساب ایتدیر .

او حالده ، بونلر کی ، هر فدا شلقده هر فله ی مشترک اولان فردلردن خصوصی بر ماهیتی حارث یکی بر زمره منی ندن تشکیل ایتمه سین ؟

عرفک معیاری (وجد enthousiasme) ددو . بر هملک اجراسی جمعیتک روحنده (وجد) دینیلن مسرتلی غلبانی دوغوریورسه ، او عمل (معروف) ددو ، بالعکس ، موجود وجدی ازله ایدیورسه (منکر) ددو .

بناءً علیه عرفی شوصورله تعریف ایده بیلیر : عرف ، جمعیتک روحنه وجد ویرن قاعده لردو . مثلاً ، سنجاغزده دوی (حلال) ایه (قیرمزی رنگ) که اساساً دینی اوله قری هیچ بر قدسیتی یوقدو . فقط ، بو ایکی علامت ، بزه اجتماعی بروجد اویانیردقلری ایچون ، بوکون ، جمعیتک مقدس تمثالری حکمتدو . درلر . دیمکدو بر شینک (مقدس) ، (آنی) ، (کوزل) اولماسی ایچون روحلرده دینی ، اخلاقی یاخود بدیی بروجده حصوله کتیرمه سی لازمدر . دینی بروجده حصوله کتیرن شیره (مقدس) ، اخلاقی بروجده دوغوران شیره (آنی) ، بدیی بر وجد تولید ایدن شیره (کوزل) سقتلری توجیه ایدیلیر . عرفک معیاری وجد اولوتجه ، بونکده وجد کی مشخص بر جمعیته عائد اوله سی لازم کلیر . چونکه ، وجد انحق معین زمانلرده تجمع ایدن و آوارلنده دائمی صورتده اجتماعی رابطهلر بولونان بر زمره دن حصوله کلیر . بویله بر زمره نک حارث

تورکیک ، مدنیجیک : بو اوج مفکوره تورکک نه ایچون
یاشامه صالح اولدوغی کوسترن اوج بویوک قوت منبعدر .
بو مفکوره لر آهنگدار بر صورتده تمقیب ایندجه ، تورکک
یالکز خارجی صدمه لر قارشی مقاومتی اولمایه حق ، مثبت بر
بر صورتده حرث و مدیت اهلرند ، خارقلر کوستره جکدر .

ضیا کورک آلب

توکئی ، آوروپا مدنیتنک یالکز ظواهری ایله تماسده
بولونش برکنجدر . اساسی ، فی برتعالیم و تربیه دن محروم
اولان بو کنج ، آوروپان یالکز بویون باغی ، شیق بوتینلر ،
مکمل آلبسلر کیمه یی وموداده اولان کلاری ، جمله لر ،
وبعضاده بختری اورکنمشدر . توکینک ظاهری جلاسنه رغماً
قلبی و دماغی بوشدر .

توکئی قلینک صمیمیت و بکارتی ایله سوئم (ناتیانا)
آنک شخصیتی تحلیل ایده رکن دیورکه :

اوه ؟ ؟ تقلیدک تولید ایندیکی بره جیدر ؟

یاخود انکیز توقاسنه بورونش برصقوو الیدر ؟

اچنی غرابنک محلی

سودا کلرلی جامع برلته دیر ؟

خلاصه - مقایده (Parodie) نه ؟

فقط روس کنجلیکی آراسنده ، بو منفی تپه قارش ، ایکنی
داها جدی ، داها مثبت وایده آلیست برتپده تنو ایتمک
باشلامشدر . بوتپ : له نسکی . له نسکی ، آلمانیا مکنیلرند
تعالیم و تربیه ایدیش ، آلمانیدن پوشینک اصطلاحجه «کوتینک»
رومی ایله عودت ایشدر . اوزمانکی آلمان کنجلیکی ترفیع
ایدن فکر و حسله ایله مشوع اولمشدر .

فانک برستکاری و شاعر

علم و لر کفریش :

هر اندیش خولیلر

حساس بروح

متبعی علم مختلری

واوزون دانه لی صاجلر .

پوشینک طقسان سنه اول تصویر ایشدیکی بو روس
دارالفنونی کنجکک ظاهر و باطنی حالده کیشمه مشدر . حالده
او اوزون دانه لی صاجلر . او میسقی خولیا برور روح ،
حساس ، متبعی قلب ، او توکمز علمی ، اوهر اجتماعی مسئله
اوزرنده کونلرجه منازعه ، مجادله ایدوب بورولز کنج . بو
ایده آلیست حریت ، علم ، حقیقت عاشق روس کنجکک برغانی
واردرد . اراده سزک ! پوشینک بوجهی ده قید ایده رک دیورکه :
سکا طبیعت یک پوشکک حاکم استعدادی و برمشدر !
فقط ایوانک - اوخلرلی اچرا ایلک خاصه سی و برمشدر !
لاکین بو کون روسیده جریان ایدن و برعصردن بری
مثلی کوروله مش حاکم لر ، روس کنجککک بو عائدند
قوروناش اولدیفنی اثبات ایجورمی ...

روسیه ده الوم جریان ایدن و اوایلانی ایقاع و اداره ایدن
کنجککک عظیم براراده صاحب اولدیفنی اثبات ایجورمی ؟
بو اراده کک تمیه و تربیه سنه روس ادیبلرینکده بویوک
برحصه سی واردرد . بوتلر هیچ برزمان بوعلی روس کنجکککک

روس ادیبانی

پوشینک دوری

- ۹ -

بو ایکنی دورده یازمش اولان شاه اثرلر آراسنده
بالخاصه «توکئی آنکین» Evqueni Anéguine نام منظوم
رومان ، «کاپیتانسقای دوچقا» Kapitanska Dotche نام
حکایه ایله ، «مدنی و سادینک» Medny Vsadnik نام داستان
و «بوریس غودینوف» Boris Godinoff نام تاریخی برتری
اوزرنده توقف ایده جکن .

توکئی آنکین : ده پوشینک معاصری اولان روس
جاعتکک حیاتی تصویر ایشدر . بتون رومان اوج قهرمانک
اطرافنده دولاشیور : «توکئی آنکین» ، «له نسکی» و
«ناتیانا» .

توکئی آنکین : مغرور و متکبر ، محیطه قارشی نفرت
دویان ، بییقنق ، بورغونلق طاقینمش ، حقیقت حالده بوش ،
خودپرست ، محدود برکنجدر . توکینکک احوال روحیه سی
پوشینک بویله تعریف ایدیور :

بو ، ملال آوردرد ، او ، حقین

بریکنده وجدان یوق ، اونه کنده عقل

هرکس برعقله معلول

ماضی - اسکیبش

یکی ایسه - ماضی ایله سرسملشمش !

کتابلری - معنوقه لر کی ترک ایغش ،

توزی دافل اوزرنه بر مان اورتومی اورتش ،

مع مافیه توکین جرأتکار و کستادر :

صحت انسانده قیدسز

هر شیدن بحث ایدر تلاشسز

کشدنه عالم - سوسی و بربر .

مهم مختلر عالم کی سکوت ایدر .

قادرلرک تبسمنی

مهارتی جناسلرله چاب ایلر ،

پوشینک بو حالت روحیه یی تولید ایدن اسبابی ده ایضاح

ایدیور :